

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ В ІННОВАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

У цій статті аналізуються види та організаційні форми трансферу технологій. Виявлено проблеми ототожнення форм у порівнянні з видами трансферу технологій. Автором запропоновано таку класифікацію організаційних форм трансферу технологій: купівля та продаж ліцензій (ліцензійний договір або ліцензія); передача наукових розробок на основі лізингу; передача наукових розробок на основі франчайзингу; передача наукових розробок на основі інжинірингу; передача наукових розробок на основі договору ноу-хау; передача майнових прав на технології та їх складові при обміні науково-технічними результатами на базі діяльності спільних підприємств. Особлива увага приділена договірним аспектам трансферу технологій.

Ключові слова: трансфер технологій, форма, вид, ліцензія, лізинг, франчайзинг, інжиніринг, ноу-хау, спільні підприємства.

Постановка проблеми. У світі є багато теоретичних і прикладних напрацювань щодо оптимальних механізмів здійснення трансферу технологій та комерціалізації інновацій. Ці напрацювання є доречними і заслуговують на увагу в тому чи іншому конкретному випадку. Всі вони включають такі елементи, як розробник і замовник технології, інноваційний продукт, система відносин між сторонами договору, державне регулювання.

Так, при самостійному виведенні підприємством інноваційного продукту на ринок за умови наявності інноваційного продукту у вигляді обладнання підприємство-розробник може здавати його в оренду, здійснюючи лізинг, а за умови трансферу виробничої технології — інжиніринг. Більш збитковим варіантом для підприємства-розробника є продаж ліцензії на виростання інновації, франчайзинг або, як альтернатива, обмін співробітниками з відповідною передачею технології виробництва [1, с. 44].

Відповідно, при обранні способу комерціалізації або форми трансферу технологій виникають різні економічні та правові наслідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання класифікації видів, форм трансферу технологій та визначення особливостей договорів трансферу технологій розкривались у дослідженнях багатьох вчених.

Так, В. Н. Щєбликін та А. С. Єршов обґрунтували, що до форм трансферу технологій слід відносити, зокрема, вертикальний і горизонтальний. Але більшість вчених розглядає їх як види трансферу техно-

логій, як, наприклад, О. О. Плахотнік та В. Я. Швець. Останній у своїй статті визначив, що форми та види трансферу технологій слід відокремлювати, надавши змістовну класифікацію видів. При цьому зазначив тільки основні моменти щодо форм трансферу технологій.

Проблемні питання договірних аспектів трансферу технологій розкривалися в дослідженні Б. М. Падучак щодо класифікації договорів у сфері трансферу технологій та істотних питань цих договорів, В. М. Крижної, яка звернула увагу на умови договору про передачу ноу-хау, Ю. С. Паніної, що відмежувала договір франчайзингу від договору про передачу ноу-хау, В. Д. Мехеда, який визначив особливості договору інжинірингу, та Ю. М. Капіца, який зауважив, що може бути укладено договір інжинірингу у сфері трансферу технологій.

Але поза увагою вчених залишилося дослідження питання аналізу систематизації видів та організаційних форм трансферу технологій, що і стало метою цієї статті.

Виклад основного матеріалу. У літературі з питань трансферу технологій використовується багато різноманітних концепцій і визначень, але чіткого консенсусу щодо природи цього процесу не існує. Термін «трансфер технологій» може стосуватися процесу, який відбувається в межах національних кордонів або за їх межами, а також на комерційній або некомерційній (пільговій) основі [2].

На думку В. Я. Швець, трансфер технологій можна розглядати у двох формах: як процес передачі

технологій без укладання договору між суб'єктами інноваційного процесу (трансфер інформації); як процес передачі технологій від одного суб'єкта іншому на умовах укладеного між ними договору на юридичному рівні.

Класифікуючи за певними критеріями, вчений наводить такі *види трансферу технологій*:

– за масштабом використання: *міжнародний* трансфер технологій; *внутрішній* (у межах країни) трансфер технологій;

– за рівнем кооперації: передача технологій новоствореним фірмам; технологічний трансфер від дослідницьких організацій до діючих підприємств; передача технологій відомчим лабораторіям, університетам чи об'єднанням із метою подальших досліджень;

– за сектором економіки: передача технологій в межах цивільного сектора; передача технологій з військового до цивільного сектора (конверсія виробництва);

– за напрямом руху технологій: *прямий* трансфер, тобто комерційна передача ліцензій від головної компанії пов'язаною із нею фірмам, у тому числі створеним або вже діючим дочірнім компаніям; *зворотний* трансфер технологій, який передбачає приєднання фірми до іншої з метою оволодіння технологічними відомостями або передача розробленої технологічної документації головній компанії;

– за характером об'єднання учасників: *горизонтальний* трансфер, який передбачає об'єднання ресурсів, виробничих потужностей конкурентів для посилення конкурентних позицій; *вертикальний* трансфер, який спрямований на об'єднання учасників каналу розподілу з метою економії на операціях і посилення впливу на ринок [3].

Інші вчені зазначають, що *вертикальний* і *горизонтальний* – це відомі *форми трансферу технологій*, а поділ залежить від типу передачі технологій. Так, *горизонтальний* трансфер інтелектуальної власності – це фактичний продаж технологій як таких, а *вертикальний* трансфер технологій – це продаж за допомогою освоєння нових технологій власними силами і продажів готової продукції [4, с. 72].

Як бачимо, це швидше види, ніж форми трансферу технологій.

Якщо тлумачити термін «форма», то це тип, будова, спосіб організації чого-небудь; зовнішній вияв якого-небудь явища, пов'язаний із його сутністю, змістом [5]. Виходячи з цього, форму трансферу технологій доречно тлумачити, зокрема, як спосіб організації.

У своєму дослідженні проф. О. О. Плахотнік фрагментарно розглянув *організаційні або комерційні форми трансферу технологій*, де до цих форм відніс: ліцензування, лізинг, франчайзинг, інжиніринг, договори ноу-хау [6, с. 15].

На наше переконання, *організаційні або комерційні форми міжнародного і внутрішнього трансферу* слід визначити як такі:

– купівля і продаж ліцензій, що знаходяться в обігу на ринку технологій (економічною та правовою основою цього є патент як охоронний документ, ліцензійний договір (або ліцензія));

– передача наукових розробок на основі франчайзингу;

– передача наукових розробок на основі договору ноу-хау;

– передача наукових розробок на основі лізингу;

– передача наукових розробок на основі інжинірингу;

– передача майнових прав на технології та їх складові при обміні науково-технічними результатами на базі діяльності спільних підприємств.

Спробуємо систематизувати *організаційні форми міжнародного і внутрішнього трансферу*.

Так, до першої групи слід віднести ті форми, основою яких є договори, безпосереднім предметом яких є наукові та науково-прикладні результати, об'єкти права інтелектуальної власності, ноу-хау, а самі договори пов'язані з процесом трансферу технологій, тобто з реалізацією майнових прав на технологію [7].

Отже, до першої групи відносимо: купівлю та продаж ліцензій, що знаходяться в обігу на ринку технологій (економічною та правовою основою цього є патент як охоронний документ, ліцензійний договір (або ліцензія); передача наукових розробок на основі франчайзингу; передача наукових розробок на основі договору ноу-хау.

Перебуває у центрі уваги ліцензування як основна форма трансферу технологій. Поняття *ліцензійного договору* встановлене у ст. 1109 ЦК України. *Ліцензійний договір* належить до договорів, які побічно опосередковують відносини у сфері трансферу технологій (реалізацію майнових прав на технологію), тобто пов'язані з процесом трансферу технологій – реалізацією майнових прав на технологію [7].

Згідно із ч. 1 ст. 1107 ЦК України розпорядження майновими правами інтелектуальної власності здійснюється на підставі таких договорів, зокрема, *ліцензії* на використання об'єкта права інтелектуальної власності та *ліцензійного договору*.

Різниця між *ліцензією* та *ліцензійним договором* полягає в тому, що ліцензія – це документ, який дозволяє ліцензіату використовувати об'єкт промислової власності в певній обмеженій сфері та може існувати незалежно від наявності ліцензійного договору, а от предметом ліцензійного договору є ліцензія на право використання об'єкта інтелектуальної власності ліцензіатом на умовах, визначених за взаємною

згодою сторін, з урахуванням вимог ЦК України та інших законів [8].

Перш ніж аналізувати *франчайзинг* як організаційну форму трансферу технологій, слід зауважити, що серед науковців-правників точиться велика кількість спорів стосовно того, чи є *поняття комерційної концесії тотожним поняттю франчайзингу*, є ці договори різними за своєю правовою природою чи навпаки однаковими.

Розрізняють дві основні точки зору на цю проблему, за якими одна група вчених доводить, що комерційна концесія є *самостійним різновидом договору*, а інша вказує на те, що це лише *специфічний різновид ліцензійного договору*. Переважає думка, що *комерційна концесія* тотожна поняттю франчайзингу, а цей договір є самостійним та окремим різновидом договірної співпраці [9].

Поняття *договору комерційної концесії* встановлене у ст. 1115 ЦК України. Комерційна концесія (франчайзинг) є одним зі способів передача прав на об'єкти інтелектуальної власності, інноваційних об'єктів для їх використання у виробничій господарській діяльності суб'єктів господарювання. Сферою дії договору *комерційної концесії*, на відміну від договору франчайзингу, є поширення товарів виробника, тоді як сфера *договору франчайзингу* – поширення товарів та виробництво [10, с. 122].

Паніна Ю. С., відмежовуючи договір франчайзинг від договору про передачу ноу-хау, вважає, що вони не належать до категорії договорів про трансфер технологій, пояснюючи це тим, що *договір франчайзингу та договір про передачу ноу-хау* хоч і можуть опосередковувати *трансфер технологій*, але не належать до правової категорії договорів про трансфер технологій. *Договір франчайзингу* не завжди передбачає передачу права на використання ноу-хау франчайзера. Якщо ж така умова в договорі франчайзингу присутня, то ключовою ознакою, яка відрізняє такий договір франчайзингу від договору про передачу ноу-хау, є більш широкий предмет договору франчайзингу, що включає в себе, крім права на використання ноу-хау, ще низку прав, які пов'язані з ідентифікацією приналежності франчайзі до торговельної марки чи франчайзингової мережі відповідного франчайзера [11, с. 25].

Підтримуємо точку зору Б. М. Падучака, який стверджує, що *договір комерційної концесії (франчайзингу) належить до договорів, які безпосередньо опосередковують відносини у сфері трансферу технологій*, де предметом є наукові та науково-прикладні результати, об'єкти права інтелектуальної власності, ноу-хау [7]. Дійсно, цей договір за своєю суттю передбачає реалізацію майнових прав на технологію.

Далі проаналізуємо передачу наукових розробок на основі договору ноу-хау. Законом не закріплена форма договору про передачу ноу-хау.

Договір про передачу ноу-хау – це договір, за яким здійснюється передача права на використання повністю або частково конфіденційних знань, що містять відомості технічного, технологічного, комерційного, виробничого, адміністративного, фінансового характеру, зацікавленим особам. Основна відмінність договору про *передачу ноу-хау від ліцензійного договору* полягає в тому, що для ліцензійного договору достатньо надати дозвіл на використання об'єкта інтелектуальної власності, а за договором про передачу ноу-хау необхідно виконати активні дії – розкрити певні знання, що зберігаються в режимі секретності. Тобто розмежування проводиться за об'єктом. Ліцензійний договір укладається стосовно зареєстрованих результатів творчої діяльності (винахід, корисна модель, промисловий зразок, торговельна марка, компонування інтегральної мікросхеми, сорт рослин або об'єкти авторського права), а договір про передачу ноу-хау – щодо секретної інформації. Досить часто ці відомості при бажанні можна було б запатентувати (наприклад, як винахід чи корисну модель), проте в кожній конкретній ситуації суб'єкт сам вирішує: розкрити ці знання суспільству й отримати патент (свідоцтво) чи доцільніше залишити їх у режимі секретності [12, с. 37].

Відповідно, договір про передачу ноу-хау у сфері трансферу технологій передбачає обмін науковими або науково-технічними результатами, передачу права на використання повністю або частково конфіденційних знань, що містять відомості технологічного, комерційного характеру, постачання певного обладнання для виробництва, яке необхідне при виготовленні наукоємної продукції тощо.

До другої групи слід віднести ті форми, основою яких є договори, які хоч і містять елемент передачі технологій, але все ж таки повністю не спрямовані на визначення порядку використання об'єкта трансферу. Інакше кажучи, основна мета цих договорів не пов'язана з реалізацією майнових прав на технології [7].

Отже, до другої групи відносимо: передачу наукових розробок на основі лізингу (договір лізингу); передачу наукових розробок на основі інжинірингу (договір інжинірингу як договір про надання послуг (консультування тощо)); передачу майнових прав на технології та їх складові при обміні науково-технічними результатами на базі діяльності спільних підприємств (договір про спільну діяльність (договір простого товариства)).

Лізинг як форма трансферу технологій буде корисною для оренди обладнання, у виробництві для досягнення науково-технічного прогресу.

Дійсно, зазвичай трансфер технологій в Україні зводиться до однієї з найпростіших його форм — лізингу. Зазначена форма трансферу технологій може бути ощадлива у випадку з недостатньою кількістю грошей у підприємства: використовуючи її підприємство зможе регулювати рух грошових коштів ефективніше [13, с. 134].

На думку Б. М. Падучака, договір оренди або лізингу складових технологій необхідно трактувати як вид договорів, які не спрямовані на визначення порядку використання об'єкта трансферу [7].

Передумовою ж укладення договору лізингу є наявність домовленості між сторонами щодо всіх істотних умов. Але деякі із зазначених у Законі України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» істотних умов взагалі не можуть міститися в договорі лізингу, адже вони не відповідають змісту останнього. Наприклад, при укладенні договору-лізингу складових технологій права на ноу-хау взагалі можуть бути відсутні в лізингодавця, тому їх передача апіорі неможливе. Натомість зазначений Закон містить таку істотну умову, як передача прав на ноу-хау, техніко-економічні обґрунтування, плани, інструкції, специфікації, креслення та інші інформаційні матеріали про технології та їх складові, які необхідні для ефективного їх використання, включаючи обмеження, пов'язані з умовами збереження конфіденційності інформації про технології та їх складові під час їх використання (абз. 10 ст. 16 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій») [14].

На практиці у питанні трансферу технологій поширення набули договори, які передбачають комплексний технологічний обмін із наданням інжинірингових послуг, тому перейдемо до аналізу інжинірингу як організаційної форми трансферу технологій.

Інжиніринг — це комерційна діяльність, якій, як будь-якій іншій підприємницькій діяльності, властиві певні особливості. Інжиніринг є видом договорів про виконання робіт, складовою яких є надання послуг зі створення інноваційного проекту, завдяки якому реалізуються створення, просування сучасних інновацій. При цьому юридичні обов'язки, що виникають із договору інжинірингу, та суб'єктивні права — це важлива складова його змісту [15, с. 42].

Комплексний (системний) інжиніринг складає сукупність інжинірингових послуг, що забезпечують можливість виконання проектів «під ключ». Правовою основою виконання проектів «під ключ» головним чином є договір підряду, що може охоплювати широке коло зобов'язань підрядника. Отже, до нього мають застосовуватися відповідні норми ЦК України, зокрема, гл. 61 «Підряд», а також Закон України «Про

державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», якщо договір інжинірингу є договором змішаного типу і включає положення щодо передачі технологій.

Надання інженерно-консультаційних послуг супроводжується зазвичай наданням технічного сприяння, що, зокрема, полягає в передачі технології, допомозі з використання, експлуатації, ремонту відповідного об'єкта [16, с. 160–161].

Відповідно, інжинірингові послуги за цим договором є сукупністю інтелектуальних видів діяльності на основі наукоємних технологій.

Остання організаційна форма трансферу технологій, яку доцільно розглянути, — це передача майнових прав на технології та їх складові при обміні науково-технічними результатами на базі діяльності спільних підприємств.

Спільні підприємства у світовій практиці були та є інституційною формою, за допомогою якої оминаються певні юридичні обмеження імпорту капіталу. Цією формою міжнародного співробітництва, наприклад, користується Японія. Різниця між передачею технологій за внутрішніми і зовнішніми каналами полягає в тому, що в першому випадку фірма, яка передає технологію, постійно має суттєву фінансову зацікавленість в успішній діяльності дочірньої компанії, якій передається технологія. Вона дозволяє їй використовувати свої товарні знаки, відкриває доступ до своїх міжнародних мереж технології та маркетингу, здійснює контроль за рішеннями дочірньої компанії в галузі інвестицій, технології та збуту і розглядає діяльність дочірньої компанії як невід'ємний елемент своєї глобальної стратегії. При передачі технологій за зовнішніми каналами відсутні одна або всі ці особливості [17, с. 23–24].

Про створення спільних підприємств у сфері трансферу технологій можна вести мову, якщо відбувається часткова передача майнових прав на технології та їх складові, що може супроводжуватися укладанням договорів на постачання обладнання, комплектувальних частин, сировини, надання інжинірингових послуг, передача ноу-хау тощо. Основна мета застосування цієї форми для суб'єктів трансферу технологій — отримання результату в поєднанні знань і досвіду у виробництві нового для певного ринку товару, продукції.

Безумовно, можна простежити як відбувається процес реалізації передачі технологій за іншими договорами, наприклад, засновницьким договором; договором про передачу цілісного майнового комплексу, договором застави майнових прав на технологію, але це вже може бути предметом іншого дослідження.

Висновки. Підсумовуючи, окреслимо такі моменти.

За своєю суттю виокремлюють певні види трансферу технологій. Залежно від типу передачі технології розрізняють *вертикальний і горизонтальний трансфер технологій*; залежно від видів інноваційної політики виділяють *корпоративний, регіональний, національний і транснаціональний (міжнародний) трансфер технологій*; за засобами передача технологій або за комерційною природою чи економічним змістом трансфер технологій поділяють на *комерційний і некомерційний*.

Виходячи з того, що організаційні форми трансферу технологій систематизовано за групами, робимо висновок, що до першої групи форм слід відносити ті, основою яких є договори, пов'язані з процесом трансферу технологій, тобто з реалізацією майнових

прав на технологію: купівля і продаж ліцензій, що знаходяться в обігу на ринку технологій (ліцензійний договір (або ліцензія)); передача наукових розробок на основі франчайзингу (договір франчайзингу); передача наукових розробок на основі договору ноу-хау (договір ноу-хау). До другої групи слід віднести ті форми, основою яких є договори, основна мета яких не пов'язана з реалізацією майнових прав на технології, а саме: передача наукових розробок на основі лізингу (договір лізингу); передача наукових розробок на основі інжинірингу (договір інжинірингу); передача майнових прав на технології та їх складові при обміні науково-технічними результатами на базі діяльності спільних підприємств (договір про спільну діяльність (договір простого товариства)).

ЛІТЕРАТУРА

1. Смирнова Н. В. Узагальнення існуючих теоретико-методичних підходів до формування механізму комерціалізації інновацій і трансферу технологій. *Економіка і фінанси*. 2015. № 3. С. 44–53.
2. Transfer of technology and knowledge sharing for development Science, technology and innovation issues for developing countries. *UNCTAD Current Studies on Science, Technology and Innovation*. 2014. № 8. 71 p. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/dtlstict2013d8_en.pdf.
3. Швець В. Я. Трансфер інновацій у логістичних системах: навч. посіб. / за ред. В. Я. Швець, Г. В. Баранець; М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. Дніпро: НГУ, 2015. 219 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/48406521.pdf>.
4. Щерблякин В. Н., Ершов А. С. Качество горизонтального трансфера интеллектуальной собственности. *Транспортное дело России*. 2011. № 5. С. 72.
5. Академічний тлумачний словник (1970–1980) / П. С. Лисенко, Є. М. Радченко, Л. М. Стоян, В. Д. Цвях, Г. Т. Яценко. Т. 10. URL: <http://sum.in.ua/s/forma>.
6. Конспект лекцій з дисципліни «Трансфер технологій» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня усіх спеціальностей/ укл.: Плахотнік О. О. Кам'янське: ДДТУ, 2017. 67 с.
7. Падучак Б. М. Щодо питання класифікації договорів у сфері трансферу технологій. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 2. С. 189–191. URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2011_2/189.pdf.
8. Недогібченко Є. Г. Ліцензія на використання об'єктів інтелектуальної власності. *Інноваційні аспекти систем безпеки праці, захисту інтелектуальної власності*: матеріали конференції. (м. Полтава, 2016). Полтава: ПДАА. С. 156–161. URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/2793/tezyolpoltavanedogibchenko29022016.pdf>
9. Давидюк О. М. Господарсько-правове регулювання комерційної концесії (франчайзингу) у відносинах, пов'язаних із передачею прав на технологію. *Право та інноваційне суспільство*. 2014. № 1. С. 30–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pric_2014_1_6.
10. Потехіна В. Інтелектуальна власність: навч. посіб. Київ: КУП НАНУ, 2009. 414 с.
11. Паніна Ю. С. Проблеми відмежування договору франчайзингу від дистрибуторського договору та договору про передачу ноу-хау. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 5. С. 24–27.
12. Крижна В. Види договорів у сфері інтелектуальної власності. *Інтелектуальний капітал*. 2004. № 4. С. 36–42.
13. Когут М. В. Міжнародний трансфер технологій як чинник економічного зростання: дис. канд. екон. наук: 08.00.02. Львів, 2017. 193 с.
14. Падучак Б. М. Істотні умови договорів у сфері трансферу технологій. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2010. № 3 (53). С. 70–77. http://www.ndiiv.org.ua/Files2/2010_3/paduchak.pdf.
15. Мехеда В. Д. Договір інжинірингу у цивільному праві України: дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2020. 206 с.
16. Капіца Ю. М., Шахбазян К. С., Хоменко І. І. Махновський Д. С. Трансфер технологій та охорона інтелектуальної власності в наукових установах: монографія / за ред. Ю. М. Капіци. Київ: Центр інтелектуальної власності та передачі технологій НАН України, 2015. 431 с.

17. Соловьев В. П. Инновационная деятельность как системный процесс в конкурентной экономике (Синергетические эффекты инноваций). Киев: Феникс, 2006. 560 с.

REFERENCES

1. Smyrnova, N. V. (2015). Uzahalnennia isnuichykh teoretyko-metodychnykh pidkhdov do formuvannia mekhanizmu komertsializatsii innovatsii i transferu tekhnolohii. *Ekonomika i finansy – Economics and Finance*, 3, 44–53 [in Ukrainian].
2. Transfer of technology and knowledge sharing for development Science, technology and innovation issues for developing countries. (2014). *UNCTAD Current Studies on Science, Technology and Innovation*, No. 8. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/dtlstict2013d8_en.pdf [in English].
3. Shvets, V. Ya. (2015). Transfer innovatsii u lohystychnykh systemakh. V. Ya. Shvets, H. V. Baranets (Ed.); M-vo osvity i nauky Ukrainy, Nats. hirm. un-t. Dnipro: NHU. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/48406521.pdf> [in Ukrainian].
4. Shchablykin, V. N., Ershov, A. C. (2011). Kachestvo gorizontalnogo transfera intelektualnoy sobstvennosti. *Transportnoye delo Rossii – Transportation of Russia*, 5, 72 [in Russian].
5. Akademichnyi tumachnyi slovnyk (1970–1980). P. S. Lysenko, Ye. M. Radchenko, L. M. Stoian, V. D. Tsviakh, H. T. Yatsenko. Vol. 10. URL: <http://sum.in.ua/s/forma> [in Ukrainian].
6. Konspekt leksii z dystsypliny «Transfer tekhnolohii» dlia zdobuvachiv vyshchoi osvity drugoho (mahisterskoho) rivnia usikh spetsialnostei. Plakhotnik O. O (Ed.). (2017). Kamianske: DDTU [in Ukrainian].
7. Paduchak B. M. (2011). Shchodo pytannia klasyfikatsii dohovoriv u sferi transferu tekhnolohii. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava – The magazine of the University of Law*, 2, 189–191. URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2011_2/189.pdf [in Ukrainian].
8. Nedohibchenko Ye. H. (2016). *Litsenzii na vykorystannia obektiv intelektualnoi vlasnosti. Innovatsiini aspekty system bezpeky pratsi, zakhystu intelektualnoi vlasnosti: materialy konferentsii (m. Poltava, 2016) – License for the use of intellectual property objects. Innovative aspects of labor safety, intellectual property protection: Proceedings of the Conference. Poltava: PDAA, 156–161.* URL: https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/2793/tezyopolta_vanedogibchenko29022016.pdf.
9. Davydiuk O. M. (2014). Hospodarsko-pravove rehuliuвання komertsii kontsesii (franchaizynhu) u vidnosynakh, poviazanykh iz peredacheiu prav na tekhnolohii. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo – Law and innovative society*, 1, 30–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pric_2014_1_6 [in Ukrainian].
10. Potiekhina V. (2009). Intelektualna vlasnist. Kyiv: KUP NANU [in Ukrainian].
11. Panina Yu. S. (2016). Problemy vidmezhuвання dohovoru franchaizynhu vid dystrybiutorskoho dohovoru ta dohovoru pro peredachu nou-khau. *Aktualni problemy vitchyznianoї yurysprudentsii – Actual problems of domestic jurisprudence*, 5, 24–27 [in Ukrainian].
12. Kryzhna V. (2004). Vydy dohovoriv u sferi intelektualnoi vlasnosti. *Intelektualnyi kapital – Intelligent Capital*, 4, 36–42 [in Ukrainian].
13. Kohut M. V. (2017). Mizhnarodnyi transfer tekhnolohii yak chynnyk ekonomichnoho zrostannia. *Candidate's thesis: 08.00.02.* Lviv [in Ukrainian].
14. Paduchak B. M. (2010). Istotni umovy dohovoriv u sferi transferu tekhnolohii. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti – The theory and practice of intellectual property*, 3 (53), 70–77. URL: http://www.ndiiv.org.ua/Files2/2010_3/paduchak.pdf [in Ukrainian].
15. Mekheda V. D. (2020). Dohovir inzhynirynhu u tsyvilnomu pravi Ukrainy. *Candidate's thesis: 12.00.03.* Kyiv [in Ukrainian].
16. Kapitsa Yu. M., Shakhbazian K. S., Khomenko I. I. Makhnovskiy D. S. (2015). Transfer tekhnolohii ta okhorona intelektualnoi vlasnosti v naukovykh ustanovakh. Yu. M. Kapitsy (Ed.). Kyiv: Tsentр intelektualnoi vlasnosti ta peredachi tekhnolohii NAN Ukrainy [in Ukrainian].
17. Solovyev V. P. (2006). Innovatsionnaya deyatelnost kak sistemnyy protsess v konkurentnoy ekonomike (Sinergicheskiye efekty innovatsiy). Kyiv: Feniks [in Russian].

РОЗГОН ОЛЬГА

кандидат юридических наук, доцент, ведущий научный сотрудник НИИ правового обеспечения инновационного развития НАПрН Украины

ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ФОРМЫ ТРАНСФЕРА ТЕХНОЛОГИЙ В ИННОВАЦИОННОМ ПРОЦЕССЕ

В этой статье анализируются виды и организационные формы трансфера технологий. Выявлены проблемы отождествления форм по сравнению с видами трансфера технологий. Автором предложена следующая классификация организационных форм трансфера технологий: покупка и продажа лицензий (лицензионный договор или лицензия); передача научных разработок на основе лизинга; передача научных разработок на основе франчайзинга; передача научных разработок на основе инжиниринга; передача научных разработок на основе договора ноу-хау; передача имущественных прав на технологии и их составляющие при обмене научно-техническими результатами на базе деятельности совместных предприятий. Особое внимание уделено договорным аспектам трансфера технологий.

Ключевые слова: трансфер технологий, форма, вид, лицензия, лизинг, франчайзинг, инжиниринг, ноу-хау, совместные предприятия.

ROZGHON OLHA

PhD, Associate Professor, Leading Researcher, Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of National Academy of Law Sciences of Ukraine

ORGANIZATIONAL FORMS OF TECHNOLOGY TRANSFER IN THE INNOVATIVE PROCESS

Problem setting. There are many theoretical and applied developments in the world on the optimal mechanisms for technology transfer and commercialization of innovations. All of them are relevant and deserve attention in a particular case. All of them include such elements as the developer and customer of the technology, the innovative product, the system of relations between the parties to the technological agreement, government regulation. Accordingly, choosing the method of commercialization or form of technology transfer has various economic and legal consequences.

Target of research. The purpose of this article is to study the analysis of systematization of types and organizational forms of technology transfer technology transfer.

Analysis of recent researches and publications. The issues of classification of types, forms of technology transfer and features of technology transfer agreements have been revealed in the research of many scientists.

V. N. Shcheblikin and A. C. Ershov argued that the forms of technology transfer should include, in particular, vertical and horizontal.

But most scientists consider them as types of technology transfer, such as O. O. Plakhotnik and V. Ya. Shoemaker. The latter in his article identified that the forms and types of technology transfer should be separated by providing a meaningful classification of species. He noted only the main points regarding the forms of technology transfer.

Problematic issues of contractual aspects of technology transfer were revealed in the study of B. M. Paduchak on the classification of agreements in the field of technology transfer and significant issues of these agreements, V. M. Kryzhna, who drew attention to the terms of the agreement on the transfer of know-how, Yu. S. Panina, separated the franchise agreement from the agreement on the transfer of know-how. V. D. Mekheda noted the peculiarities of the engineering contract and Y. M. Kapitsa, who noted that an engineering contract can be concluded in the field of technology transfer.

Article's main body. Technology transfer can be considered in two main forms: as a process of technology transfer without concluding an agreement between the subjects of the innovation process (information transfer); as a process of technology transfer from one entity to another under the terms of a contract concluded between them at the legal level.

If we interpret the term "form", it is a type, structure, way of organizing something; the external manifestation of a phenomenon associated with its essence, content.

Hence, the form of technology transfer should be interpreted, in particular, as a way of organization.

Thus, vertical and horizontal; corporate, regional, national and transnational (international) technology transfer; commercial and non-commercial technology transfer are types of technology transfer.

In our opinion, organizational or commercial forms of international and domestic transfer should be defined as: purchase and sale of licenses in circulation in the technology market (economic and legal basis of this is a patent as a security document, license agreement (or license); transfer of scientific development on the basis of franchising, transfer of scientific development on the basis of know-how agreement, transfer of scientific development on the basis of leasing, transfer of scientific development on the basis of engineering, transfer of property rights to technologies and their components in exchange of scientific and technical results.

Conclusions and prospects for the development. In essence, according to certain categories, the following types of technology transfer are distinguished, such as: depending on the type of technology transfer, there are vertical and horizontal technology transfer; depending on the types of innovation policy there are: corporate, regional, national and transnational (international) technology transfer; by means of technology transfer or by commercial nature or economic content, technology transfer is divided into commercial and non-commercial.

Based on the fact that the organizational forms of technology transfer systematized by groups, we conclude that the first group of forms should include those based on agreements related to the process of technology transfer, ie the implementation of property rights to technology: purchase and sale of licenses in circulation in the technology market (license agreement (or license); transfer of scientific developments on the basis of franchising (franchising agreement); transfer of scientific developments on the basis of know-how agreement (know-how agreement).

The second group should include those forms that are based on contracts, the main purpose of which is not related to the implementation of property rights to technology, namely: the transfer of scientific developments on the basis of leasing (leasing agreement); transfer of scientific developments on the basis of engineering (engineering contract); transfer of property rights to technologies and their components in the exchange of scientific and technical results on the basis of the activities of joint ventures (agreement on joint activities) (simple partnership agreement).

Keywords: technology transfer, form, type, license, leasing, franchising, engineering, know-how, joint ventures.

За ДСТУ 8302:2015 цю статтю слід цитувати:

Розгон О. В. Організаційні форми трансферу технологій в інноваційному процесі. *Право та інновації*. 2021. № 1 (33). С. 14–21.